

НОВЕЛА ОД СТАНЦА
ПРИКАЗАНА У МАРТОЛИЦЕ ХАЈДИНОВА НА
ПИРУ

НОЋНИЦИ ГОВОРЕ:

ВЛАХО, МИХО, ЦИВО ПЕШИЦА

ЛИЦА ШТО ГОВОРЕ:

СТАНАЦ, Влах
ВЛАХО
МИХО } млади Дубровчани
ЦИВО ПЕШИЦА }
ВИЛЕ } маскари
ВЛАХ }

ВЛАХО

Огњили ти кости¹, што се не јављаше!?
Ктијях те пробости да се не откриваше.

МИХО

Не бијех те познао, тер ото мало сад
Нијесам те штропијао.

ВЛАХО

Нијес' пратик, још си млад.

МИХО

Видиш ли мчину ову?

ВЛАХО

Видим, сва је рђава.

МИХО

Била је на прову.

ВЛАХО

Зато је крвава!

МИХО

Ну укаж' ту твоју! Дај да се сијецамо.

ВЛАХО

Не кажем² ја моју нег кад се шкримамо.

Фарса „Новела од Станца“ приказана је на свадби дубровачког властелина Мартолице Видовог Хајдиновог Цамањића 1550. године. Објављена је наредне, 1551, у Венецији. У истој књизи штампане су Држићеве песме и драме „Тирена“ и „Венере и Адон“. Под појмом *новела* подразумева се шала; од *Станца* — о Станцу.

¹ *Огњили ти кости* — Иструлиле ти кости.

² *Не кажем* — Не показујем.

МИХО

Нут образа од шкримје³! Што 'е тај брокјерина?

ВЛАХО

Чинит скакат умије с Дуичинијех скалина 10
гамадију⁴ како с' ти.

МИХО

Затој сад бјежаше?!

ВЛАХО

Сад ти дах сто лити!⁵

МИХО

Кога оно тјераше?

ВЛАХО

По муку божју, смих!

МИХО

Изреци, што ће бит?

ВЛАХО

Сад састах на вратих — не могу од смијеха
рит...

МИХО

У оне пријатељице...

ВЛАХО

... фроту нјекијех младијех ... 15

МИХО

... која пенга лице?

³ Нут образа од шкримје! — Види прилике за мачевање!
(иронично).

⁴ Чинит... гамадију — Зна да потера са Дуичинијех скалина
дечурлију; Дуичине скалине — назив степенасте, уске улице у
старом Дубровнику.

⁵ Сто лити — Сто удараца пљоснатом страном мача.

ВЛАХО

... и сатјерах их свијех.

МИХО

Хоћ ми ријет у кога?

ВЛАХО

Ријет ти ћу све послије.

МИХО

Из Подмирја⁶ у онога?

ВЛАХО

По муку божју није!

МИХО

Занијекао с', смијешан т' си, тајиш ствар од ништа!

ВЛАХО

У оне, чудан т' си, старежи с Гаришта⁷. 20

МИХО

Курвине злостаре, с кијем ти се 'е састала!
Образа од бокаре⁸ ка је триш опала!

ВЛАХО

А ти гдје с' досле био? Како ли с' од оца
из куће изит смио?

МИХО

Богме имам смијешна оца:
Кућу ми затвори, ма ја, кад вечерам, 25
фенгам поћ лећ гори; а ја ти омијерам,
како ћу се калат низ нјеку фуњестру
и, кад поћу сви спат, обучем се у пјастру:

⁶ Подмирје — Назив за крај Дубровника који се простире уз
северне зидине града.

⁷ Гариште — Назив дубровачке улице.

⁸ Образа од бокаре — Лица попут техара.

челату на главу, брокијер на бедру учас
ставим, а рђаву ову мчину на пас, 30
пак се низ конопац на улицу калам,
а мудри мој отац у одру мни да сам.

ВЛАХО

Смијешни су оци ови! Неће им се⁹ нјекад
да су и они били сви ловци као и ми сад,
ки ноћно ловимо како и јеји.

МИХО

Таки је свијет!

35

ВЛАХО

Нег ер се бојимо хасаса, ја ћу т' ријет...

МИХО

Усеру хасасе! Тер што ће хасаси?
Од Плаце чува' се¹⁰, индје свуд лази.

ВЛАХО

Хо'мо тја! Гдигоди имаш што?

МИХО

Ја ли тој?

Богме имам.

ВЛАХО

Да ходи!

МИХО

Ну прво чуј овој:

синоћ је дошао нјеки Влах смијешан
и небог, није нашао у граду нигдје стан,
тер се је прислонио прид фонтану¹¹ уз мир;
козле је донио, и груду, и један сир.

⁹ Неће им се — Неће да признају.

¹⁰ Од Плаце чува' се — Чувај се Плаце, главне улице. Ноћни стражари, хасаси, кретали су се обично Плацом не залазећи у споредне мрачне улице.

¹¹ Прид фонтану уз мир — Уз Велику чесму, која се налази на простору испред фрањевачког манастира.

Ш њиме сам досада спрдао — смијешан је, 45
ма му глава пада ода сна, љуљан је;
да' да му кугоди новелу учинимо!¹²

ВЛАХО

*Peg Dio*¹³, да', да ходи! — Кога ово видимо?
Сад ћу на њ ударит.

МИХО

Да' му десет лити!¹⁴

ВЛАХО

Ки ће враг ово бит? Враг се ће ш њим бити?! 50

МИХО

Не баста т' анимо¹⁵ по муку божју, то!

ВЛАХО

Да' да му се јавимо. — *Cumprare, fa motto*¹⁶!

ЏИВО

*Sta largo*¹⁷, не срти, ер те сад штропијаж!

МИХО

*Cumprare*¹⁸, тко си ти?

ЏИВО

Није ме од вас перо страх.

МИХО

Џиван је по бога!

ВЛАХО

Који Џиван?

¹² Да... учинимо — Да се нашалимо с њим.

¹³ *Peg Dio* — Забога.

¹⁴ Десет лити — Десет удараца пљоснатом страном мача.

¹⁵ Не баста т' анимо — Немаш храбрости.

¹⁶ *Cumprare, fa motto* — Куме, јави се.

¹⁷ *Sta largo* — Стој даље.

¹⁸ *Cu.prare* — Куме.

МИХО
 Пешица. 55

ВЛАХО
 А прем жуђах тога!

МИХО
 Скријмо ова гвозђица¹⁹!
 Циване а брате, ходи сјемо к намаи,
 наш стари Радате²⁰, богме ћеш доћ с намаи!

ЦИВО
 Ви ли сте? *Addio*²¹! Нјеки ме враг сада
 мало није убио.

ВЛАХО
 На ком мјесту? Када? 60

ЦИВО
 Бјеху три, ма им дах потеге²², жи ми ја!

МИХО
 Шта је то? Параш Влах²³!

ЦИВО
 Ну ход'мо, поћ'мо тја,
 Влаху ћу нјекому новелу учинит.

ВЛАХО
 Да се иде к оному!

МИХО
 Комедија ће ово бит.

¹⁹ Гвоздјица — Оружје.

²⁰ Наш стари Радате — Радат је лик сељака из Држићеве „Тирене“. Највероватније је да га је глумио исти овај младић, па га другови подсећају на ту улогу.

²¹ *Addio* — Здраво.

²² Ма им дах потеге — Ма сам их добро удесио.

²³ Параш Влах — Изгледаш као Влах (Циво је прерушен у Влаха).

ЦИВО
 Огрн' се капом ти и хран' ми барету, 65
 сад ће те видити, обадва сје'те²⁴ ту.

(Овди Циво обучен на влашки, Станцом говори)

ЦИВО
 Добра коб, јуначе! Што си туј тако сам?

СТАНАЦ
 Здрав, мили мој браче, ово ни сам не знам!
 Синоћка у ови град улезох честити,
 у ком ни стар ни млад не ктје ме примити 70
 на стан свој; тер, не знав куд се инуд сврнути,
 к води идох овди управ, да бих починути.
 Студена водица умјесто пријатеља;
 тер ми је дружица, а ками постеља;
 и мени т' није спат него бдјет и јави 75
 Даницу свитлу зват да бил дан објави,
 у ноћној да тмасти злочинац ки мене
 не буде покрасти кон воде студене.
 Тржак сам донио: козлеце, грудицу,
 од шта сам ончас мнио примити аспирицу. 80
 Овди сам тој такој; ма ну ми кажи сад
 тко си ти, брате мој, ер ти сам веоми рад.

ЦИВО
 С Гацка сам трговац, говеди тргујем,
 ври ми притио лонац, дужан се не чујем;
 путујем на сухо, море ми драго ни, 85
 спим с уха на ухо, зло ми се и не сни;
 у вјеру не давам²⁵, јамац се не хитам²⁶
 наврат²⁷ не продавам, мо'е после чиним сам.

СТАНАЦ
 Честит се кажеш ти и образом свитлим
 и добром памети и твојим тргом тим. 90

²⁴ Сје'те — Седните.

²⁵ У вјеру не давам — Не дајем на вересију.

²⁶ Јамац се не хитам — Не задужујем се.

²⁷ Наврат — На брзину.

ЦИВО

Не мјерим ја гори небеске висине,
ни памет ма нори теј морске дубине;
у сриједу ударам, блажени гди иду,
сам себе не варам ходе²⁸ у невиду.

СТАНАЦ

Ти с' нјеки разумник, виђу ја, брате мој, 95
ја досад нијесам вик бесједит чуо такој.

ЦИВО

Ако је ки разум и мудрос у мени,
тај мудрос ²⁹ ни тај ум од Гацка, брате, ни.
Ја прво у ови град кад дођох честити,
бијех стар, а не млад, јак сам сад видити.³⁰ 100

СТАНАЦ

Да то се с' помладио?

ЦИВО

Помладио, брате мој!
Брадат сам и сјед био.

СТАНАЦ

Које је чудо тој?!

ЦИВО

У ови град једноме ја дођох на Ивањдан
и срјећом мојоме не нађох нигди стан,
тер к води туј сједох у овој прем доби;³¹ 105
туј мало поједох, пак ме санак доби;
и спећи ја такој, чух гди се играју
теј игре, брате мој, и пјесни спијевају,
да душу моју тад обујми већа слас
нер се изрит може икад. Пробудих се у тај час 110
и видјех кон воде, туј гдје с' ти, гди виле
таначце изводе гиздаве и миле.

²⁸ *Ходе у невиду* — Ходећи наслепо.

²⁹ *Тај мудрос* — Та мудрост.

³⁰ *Јак сам сад видити* — као што сад изгледам.

³¹ *У овој прем доби* — Баш у ово доба.

Пружи се једна од њих, ухвати ме за руку,
а друга, љепша од свих позлатну јабуку 115
поклони туј мени. Третја рече: „Ходи,
при води студени тер нам коло води!“
Четврта: „Пиј! — рече — Ако будеш пити,
ноћас разум стече ким ћеш славан бити!“
Напих се, брате мој, и јабуку примих, 120
и танац при овој води ш њими изводих.
Прашах их за име; зваху се, јуначе,
имени чуднине!

СТАНАЦ

Сповећ ми, мој браче!

ЦИВО

Једнојзи Перлица, другојзи Китица,
третјојзи Павица, а Пропуманица
четвртој бијеше име; ма бијеше Павица
батеса над свиме, која пенга лица.
Собом ме на дворе теј виле водише
и мене од зоре сластима појише.
Свукох се од тада из коже јак змија,
опаде ми брада, идоше длаке тја; 130
а млада кожица лашти се на мени
каконо плитица на којој писма ни³².
Ја остах млад. Што, млад? Домаћа мене већ
не познаваше тад, ни ктијаше са мном лећ;
вељаше: „Нећу те, ти нијеси ки си био!“ 135
Али 'ој кости ћуте!

СТАНАЦ

Да си ју си био?

ЦИВО

Богме ју наландах, а она биједна виче;
од мене ју бијеше страх, ма ме пак обиче.
Вељах јој: „Кучко зла, то ли т' сам дражи стар
негли млад, је ли, а? И не имаш за хар³³?“ 140

³² *Плитици. . . ни* — Плитка чинија на којој нема шаре.

³³ *И не имао још за хар* — И још ниси захвална.

СТАНАЦ

Ах, чуда ких сада овди се наслушах,
и сиједа ми је брада, а не чух ја тој, ах,
колико кон воде³⁴! И ја знам ер виле
таначце изводе каконо сниг биле.
И ја сам њекада ш њима танце изводио, 145
ма сам био свеђ тада како сам и прије био.
Чоек да се помлади — чудо је веље тој!

ЏИВО

Није свакој бради тој дано, брате мој.
Како се зовеш ти?

СТАНАЦ

Станац се зовем ја,
с ријеке Пиве. А ти, каж' ми милос твоја? 150

ЏИВО

Зовем се Седми Муж, презиме Дуги Нос³⁵,
на себи како спуж носим дом гди сам гос.
Пијем винце без водице, —
вода ми је бистра мила
гди ма љуби мије лице 155
кад је од руже венчац свила.

СТАНАЦ

Брате Седми Муже али т' Дуги Носе,
мој почтени друже, не јеле те осе!

ЏИВО

Да сам млијеко али мас, осе би ме изјеле.

СТАНАЦ

Ото си слађи вас нег што беру пчеле³⁶.
Ку ти даше траву теј виле, кажи ми? 160

³⁴ Кон воде — Код чесме.

³⁵ Седми Муж, Дуги нос — Измишљено тобожње име и презиме.

³⁶ Нег што беру пчеле — Него мед.

ЏИВО

Траву на име браву, ка цти лити и зими —
њоме се подмладих; лити и зими рађа,
од трава ода свих она је најслађа.

СТАНАЦ

Гди ве се находи, умијеш ми што рити? 165

ЏИВО

Сјутра при овој води моћ ју ћеш видити:
прву вил упациш³⁷, има ју при себи,
чин' ноћас да не спиш, ер ће доћи к теби.

СТАНАЦ

Гди бих се по срјећи и ја овди помладио!

ЏИВО

Богме ти ћу рећи, не би први био. 170

СТАНАЦ

Што би Миона дала, домаћа мо'а мила!

ЏИВО

Богме би узиграла!

СТАНАЦ

Ах, рада т' би била,
гдје је она хубава младица а ја стар.

ЏИВО

Била би 'ој забава.

СТАНАЦ

Богме би јо' било у хар!
ер не би наприједа уза ме плакала 175
гријав печу леда, ма би мирна стала.

³⁷ Прву вил упациш — Вила коју прву опациш.

ЏИВО

Немој се припасти ако би те виле
ноћаска у тмасти из воде исплиле
и ктјеле с тобоме таначац изводит,
ер срјећом твојоме могао би честит бит. 180

СТАНАЦ

Рекао т' сам ер и прије с вилам сам опћио.
Охај, страх ме није, нијесам вик страховив био.

ЏИВО

Вјерујем, а богме с' прем јунак видити.

СТАНАЦ

Дано ми'е тој с небес.

ЏИВО

Имаш ли што пити?

СТАНАЦ

Водица је уза ме.

ЏИВО

Тај дријево и ками
носи — тај није за ме и збогом остани! 185

СТАНАЦ

Куди се одправи?

ЏИВО

Поћи ћу домоме.

СТАНАЦ

Цић моје љубави постој још са мноме.

ЏИВО

С тобом би још сидио, ма би ми домаћа
викала: „Гдје с' био?“ ка је богме удаћа!
Дебља је нег виша, а има нос од педи, 190

а губицу од миша, а од осла леђи,
по ких ју побубам јак по таламбаху,
а она скрипље зубам.

СТАНАЦ

Држи ју у страху.
Кобила обијесна без узда пруца се,
а жена несвијесна без страха осидећа се. 195

ЏИВО

Ах, мудро ти умје рит! Сјутра те за туј рич
будем лијепо гостит, тако ми здрав Радич³⁸!
Збогом ми остани, Станче, добри друже!

СТАНАЦ

Са мноме се опет стани, мој ве Осми Муже. 200

ЏИВО

Нијесам Осми Муж нег Седми, Дуги Нос,
носим дом како спуж на себи гди сам гос.

СТАНАЦ

Ото се зарекох, прости, Седми Муже,
језиком утекох.

ЏИВО

Просто т', збогом друже!
(Одходи Џиво.)

ЏИВО

Ово смијешнијега, брате, Влаха од свијета,
није га луђега од Рта³⁹ до Мљета. 205

МИХО

Поћ' с врагом, боци ми пукоше од смиха!

ВЛАХО

Богме смијех!

³⁸ Џиво Пешица се куне у тобожњег сина Радича како би његово приповедање деловало што уверљивије.

³⁹ Рт — Полуострво Пељешац.

ЦИВО
Реци ми . . .

ВЛАХО

Хо'мо та!

ЦИВО

. . . из тиха
јесам ли како умιο ш њим спрдат?

МИХО

Пођи тја,
вазда си враг био, а сад си колик ја. 210

ЦИВО

Козле ме делекта, које уза њ вечи.

ВЛАХО

Враг! Хо'мо домом та.

ЦИВО

Смијешнијех твојијех ријечи!
Не бих за перперу дао козлета онога
с бисаци, на вјеру! Слушај мене твога!
Ови Влах вјерује све што му се вели. 215

МИХО

Да нас он не чује!

ЦИВО

Тко се оно бијели?

ВЛАХО

На пир маскари иду.

ЦИВО

Прем су на препозит!⁴⁰
Кад опет изиду, ах смијешно ти ће бит!

⁴⁰ Прем су на препозит — Баш су као поручени.

Пођ'мо их, *per Dio*,⁴¹ зват прије нег на пир пођу.
молит и сконџурат да овамо дођу. 220
Сцијенит ће Влах ови да су виле збиљне.

МИХО

Пођ' их сам ти зови — они час ће доћ.

ЦИВО

Не!
пођ'мо сви уједно, тер ћемо кугоди
новелу заједно орденат.

МИХО

Да ходи!
Per Dio ће смијешно бит ако сâм један бао 225
усктјебуду⁴² учинит.

МИХО

Ход' брзо! Што си стао?

(Овди одходе, а Станац, сам говори.)

СТАНАЦ

Ах виле, вилице, мољу вас бога рад,
водене диклице, придите овди сад,
туђину да мени разговорак дате
при води студени, веће не крсма'те. 230
Вашима липости није слике на свити,
а сионе крипости тко ће ваше изрити?
Можете од стара млада учинити,
а славнијега дара није инога на свити.

(Овди доходе маскари, обучени како виле, и
Станцом се ругају.)

ВИЛА

Јуначе, двигни се!

⁴¹ *Per Dio* — Забога.

⁴² Ако . . . усктјебуду — Ако . . . буду хтели.

СТАНАЦ
Да буде, госпоје! 235

ВИЛА
На, узми, напиј се!

СТАНАЦ
На почтење твоје!

ВИЛА
Да би се помладио и да би т' пробило!

СТАНАЦ
Тому бих рад био, бог те чуо, ма вило!

ВИЛА
Немојмо крсмати, сестрице гиздаве,
нег поћ'мо искати крипосне све траве 240
кијем ћемо овога у осла сатворит.

СТАНАЦ
Немојте, за бога! Биједан, што ће овој бит?

ВИЛА
Поћ'мо га, јунака, у птицу створити.

СТАНАЦ
Нећу моћ бисака летећи носити,
Немојте, мољу вас.
ВИЛА
А ми га створимо 245
у пакљену напас, да жене страшимо.

СТАНАЦ
Немојте, у тмасти ер ми се ће биједна
домаћа припасти, Миона ма вриједна.

ВИЛА
Створ'мо га бухоме⁴³, тер ће к Миони скокнут.

СТАНАЦ
Немојте ни томе, ер ме ће утукнут. 250
Рад бих се помладит, Миона би рада тој.

ВИЛА
Од ко'е доби хоћ бит?

СТАНАЦ
Од дваес годиш такој,
Домаћа 'е мо'а млада, а ја сам, виле, стар,
да 'о' дођем млад сада, богме би 'ој било у хар.

ВИЛА
Да т' буде што питаш! Сједи туј мало сад. 255

СТАНАЦ
А бит ћу вазда ваш, теке истом да сам млад.

ВИЛА
Липо ти 'е гледати по пољу овему.

ВИЛА
Љепше биље брати разлико по њему.

ВИЛА
Још љепше при води таначац водити. 260
Ходи, коло води, ки путем греш, чу'еш ти?
(Одговарају друзи маскари на влашку
обучени.)

МАСКАР
Тко зове овамо?

⁴³ Створ'мо га бухоме — Претворимо га у буху.

ВИЛА
Виле су љувене!
Ходи да играмо кон воде студене.

МАСКАР
Ви ли сте, госпоје, водене диклице,
ким се руже гоје на бил врат и лице?
Много смо жудили да бисмо кад с вама 265
таначац водили, славним госпођама.

ВИЛА
Ухит' се с тизим ти, а ти с тим, с овим ја коло
ћу водити.

СТАНАЦ
Ја ли бих на одмет тја?

ВИЛА
Ти нас ћеш гледати, тер нам ћеш рит пака
ки ће боље играти од ових јунака. 270

СТАНАЦ
Да буде, госпоје, истом се спомени
од потрјебе моје ваш урес љувени!⁴⁴

МАСКАР
Свири, глумче, весељаче,
удри, ер нам срце узаври
под ногама није нам драче 275
а имамо крила у игри.

(Овди танац воде, пак виле говоре.)

ВИЛА
Гиздави Влашићи, пита'те коју ствар,
храбрени' младићи, бит вам ће сваки дар!

⁴⁴ *Истом... љувени* — Нека се само ваш украс (тј. ви) сети онога што је мени потребно (тј. да се подмладим).

МАСКАР
Да бисте чинили да се не старамо⁴⁵
тој бисмо сад ктили, жудимо тој само, 280
ер је тешка старос, не може скакати,
а лака је младос, све би ктјела играти.
Волио бих мртав бит, нег кад ви играте,
да ја будем сидит како и тј уза те.

СТАНАЦ
Соколи се! Такој неће веле изити, 285
да ћу и ја овакој лотар стар сидити.
Сад, виле, ако икад, Станца помозите,
учин'те да сам млад, Станцу се умолите.

МАСКАР
Госпоје, прво нас, пак њега оправ'те.

СТАНАЦ
Дошао сам приђе вас, теј ријечи остав'те! 290

ВИЛА
Јунаци, мучите! Свих ћемо смирити!
Долу сви сједите! Уз ове сједи ти!

СТАНАЦ
Да буде, диклице, на вашу заповијед,
моје виолице! Нут, што сам веома сијед!

ВИЛА
Одсада ниједан вас⁴⁶ немој проговорит, 295
проговоривши, ончас језик ће изгубит!
И лијепо слуша'те што вам ми велимо.

МАСКАР
Што заповиједате, да вам погодимо.

⁴⁵ *Да се не старамо* — Да не старимо.

⁴⁶ *Ниједан вас* — Ни један од вас.

ВИЛА

Када ми речемо: „Станче, проговори!“
и свих зазовемо, тад уста отвори. 300

ВИЛА

Крипости звизда свих зовемо на помоћ,
свитлости од којих дичи се мркла ноћ.

ВИЛА

Зовемо и цвитја и биља остала,
драгога пролитја ки су час и хвала.

ВИЛА

Одздала и одзгара све моћи молимо 305
да Станица од стара млада учинимо.

ВИЛА

Ну ми да' сјемо мас да Станцу најпрво
учиним свијетао образ, и да' ми тој дрво.

*(Овди Станца омрче и свежу му руке, и браду му
остригу говорећи:)*

Да би се помладио и да би много лит
драг и млад Миони био! И пођ', да си честит! 310

*(Уто му козле и што је у бисацијех двигну иза њих
остали, и оставе му динара што та пратеж ваља, и
отиду тја. Уто се он од варке освијести и скочи за
њими викајући.)*

Козле ми! Бог те убио! Је ли тко, помага?!
Прем ти сам луђак био! Није ово без врага!
Биједан се помладио, — остригоше браду!
Харамије тко би мнио да су у овомем граду?!
Козле ми ухити! Је ли тко? Држи га! 315
А брате, чујеш ти? Потечи, стигни га!